

VLAANDEREN CIRCULAIR

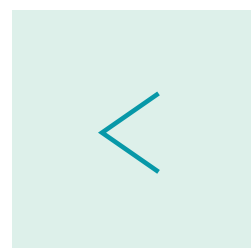
Samen naar een circulaire economie

Beste lezer, u kunt dit document slide per slide doornemen met de pijltjes rechts onderaan of rechtstreeks naar een hoofdstuk navigeren via de inhoudstafel op pagina 4, óf de menuknop rechts bovenaan het scherm.

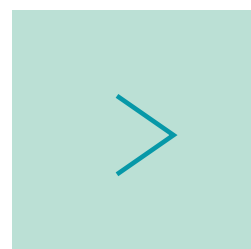
MENUKNOP

Deze knop rechts bovenaan het scherm opent de **hoofdnavigatie**, ga snel naar een hoofdstuk naar keuze.

VORIGE

Ga naar de **vorige** pagina met de knop rechts onderaan of gebruik de pijltjestoets.

VOLGENDE

Ga naar de **volgende** pagina met de knop rechts onderaan of gebruik de pijltjestoets.

Deze pdf is opgemaakt om op schermen te lezen. **Een printvriendelijke versie kan je hier downloaden.**

“Vlaanderen staat nu al aan de top als het gaat om het sluiten van de materiaalkringlopen. Met de verdere overgang naar een circulaire economie creëert Vlaanderen welvaart en welzijn op een slimme, innovatieve en duurzame wijze, waarbij iedereen meetelt. Daarom ondersteun ik actief het partnerschap Vlaanderen Circulair.”

Joke Schauvliege

Vlaams minister van
Omgeving, Natuur en Landbouw

Joke Schauvliege

“Onze industriële transformatie draait niet enkel om dingen als efficiëntie, digitalisering of specifieke productie in kleine reeksen. Ook duurzaamheid is steeds meer een centraal punt in de bedrijfsvoering. Daarom is voor ondernemingen de transformatie naar industrie 4.0 nauw verbonden met de evolutie richting een circulaire economie.”

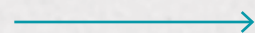
Philippe Muyters

Vlaams minister van
Werk, Economie, Innovatie en Sport

Philippe Muyters

START HIER

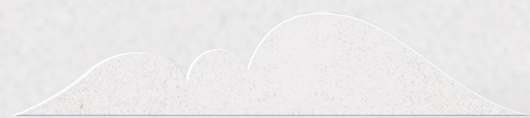
01

IN HET KORT

Vlaanderen Circulair is het knooppunt en de inspirator voor de circulaire economie in Vlaanderen. Het is een partnerschap van overheden, bedrijven, middenveld en kenniswereld die samen actie ondernemen.

De organisaties hiernaast vormen de kern van ons partnerschap. Zij engageren zich stuk voor stuk tot concrete actie.

Het is hoog tijd om onze afvalproducerende economie te herzien. We moeten onze materialen slimmer gaan gebruiken, zodat ze hun waarde behouden. Dat kan door meer te gaan herstellen, hergebruiken en recycleren, maar vooral door producten en diensten zo te ontwerpen dat ze 100% afvalvrij worden. Zo koppelen we onze welvaart en ons welzijn los van de behoefte aan steeds meer grondstoffen.

De Vlaamse Regering heeft de circulaire economie als één van de zeven transitieprioriteiten vastgelegd en de OVAM als initiator van Vlaanderen Circulair aangeduid. Het operationeel team, dat voor de dagelijkse werking instaat, is ingebed bij de OVAM. Binnen het partnerschap Vlaanderen Circulair poolen diverse spelers mensen en middelen.

In eerste instantie ligt de focus van onze werking op drie thema's. Binnen die thema's lanceren en ondersteunen we diverse projecten, met de nadruk op actie en impact op het terrein.

DE THEMA'S VOOR 2017-2018 ZIJN:

- **Circulair Aankopen**
- **Circulaire Stad**
- **Circulair Ondernemen**

Deze publicatie stelt de werking van ons unieke partnerschap tussen overheden, bedrijven, middenveldorganisaties en kennisinstellingen voor. In het tweede hoofdstuk gaan we dieper in op de noodzaak van een circulaire economie. In het derde hoofdstuk tonen we kort hoe nationale en internationale overheden met circulaire economie aan de slag gaan. In het vierde hoofdstuk tonen we hoe Vlaanderen Circulair werkt en welke acties het partnerschap de komende twee jaar onderneemt. We ronden af met een stukje geschiedenis dat toont hoe we tot ons huidige partnerschap gekomen zijn.

02

WAAROM CIRCULAIRE ECONOMIE?

Circulaire Economie?

In ons huidige lineaire economische systeem worden grondstoffen omgezet in producten, die aan het einde van hun levensduur worden vernietigd. Het systeem van de circulaire economie richt zich daarentegen op een **maximale herbruikbaarheid** van producten en grondstoffen en een **minimaal waardeverlies**.

WAAROM CIRCULAIRE ECONOMIE?

LINEAIR MODEL BOTST OP LIMIETEN

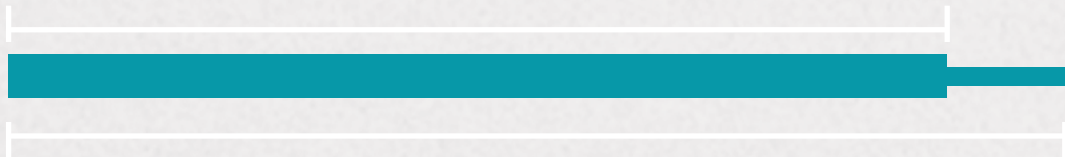
Sinds de Industriële Revolutie teren onze economieën op een model waarbij grondstoffen worden omgezet in producten die na verbruik worden weggegooid - een lineair model dat uitgaat van de veronderstelling dat hulpbronnen in overvloed beschikbaar zijn, makkelijk te verkrijgen zijn én goedkoop kunnen worden weggegooid. Maar dat model botst op zijn limieten.

In de komende decennia zal de wereldwijde middenklasse naar verwachting met drie miljard mensen aangroeien. China en India, bijvoorbeeld, verdubbelen hun inkomen per capita tien keer sneller en voor 200 keer zoveel inwoners dan Engeland tijdens de Industriële Revolutie. De vraag naar grondstoffen zal dus blijven stijgen op een moment dat nieuwe bronnen vinden en ontginnen steeds moeilijker wordt. Het directe gevolg is dat grondstofprijzen momenteel sterk fluctueren. Op lange termijn worden sommige cruciale, ruwe grondstoffen wellicht echt schaars en duur. En dan hebben we het nog niet eens over de milieu-impact van de ontginning. Dat alles maakt onze klassieke lineaire levensstijl onhoudbaar.

GEBOREN IN 2010:

Hoeveel is er over voor mij?

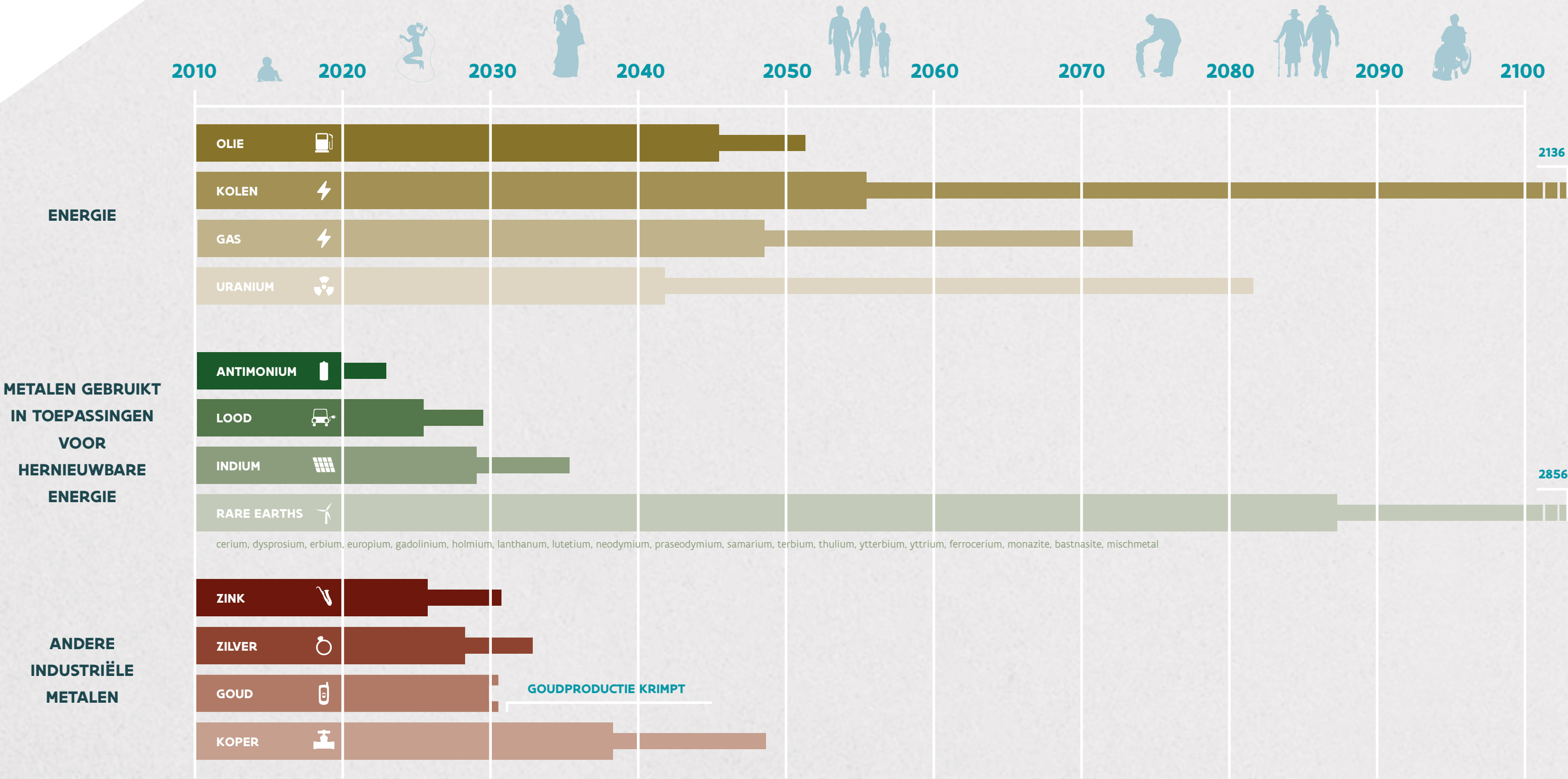
RESTERENDE JAREN ALS DE PRODUCTIE BLIJFT GROEIEN AAN HUIDIG TEMPO

RESTERENDE JAREN ALS DE PRODUCTIE STABIEL BLIJFT

CIJFERS BEREKEND OP GEKENDE RESERVES

RESERVES
GRONDSTOFFEN (onontdekt)
GRONDSTOF BASIS (te energie intensief om te ontginnen)

Grafiek gemaakt door Peter Stouthuysen
Bronnen: US Geological Survey, Adroit Resources, World Bureau of Metal Statistics, International Copper Study Group, World Gold Council, Minormetals.com, Roskill Nickel Report, Cordell et al (2009), Smil (2000), Silver Institute, World Nuclear Association, International Lead and Zinc Study Group, Wikipedia. Source (fossil fuels): BP Statistical Review of World Energy 2010.

WAAROM CIRCULAIRE ECONOMIE?

CIRCULAIRE ECONOMIE ALS STRATEGISCH ANTWOORD

In een circulaire economie worden tal van strategieën toegepast om materialen en producten zo hoogwaardig mogelijk te blijven inzetten in de economie. Ze worden hersteld, hebben een hoge tweedehandswaarde, zijn upgradebaar, kunnen makkelijk uit elkaar gehaald worden en omgevormd worden tot nieuwe producten. De gekozen materialen zijn bij de geboorte gerecycleerd of biogebaseerd, en bij het levenseinde recycleerbaar of afbreekbaar.

De circulaire economie wil alles wat van waarde is, waardevol houden. Er mag niets verloren gaan. Een wasmachine, bijvoorbeeld, zal in een circulaire

economie ten eerste langer meegaan. Gaat hij toch stuk, of voldoet hij niet meer aan de standaarden, dan zal hij eerst hersteld worden, of een upgrade krijgen. Misschien wordt hij nadien opnieuw verkocht. Als dat niet meer kan, zullen uit de herbruikbare onderdelen nieuwe machines worden gemaakt. Als ook dat niet meer kan, worden de materialen van de machines gerecycleerd tot nieuwe materialen. Afval wordt dan grondstof. De circulaire economie heeft daarbij maatwerk nodig: soms is recyclage de beste optie, soms herstel.

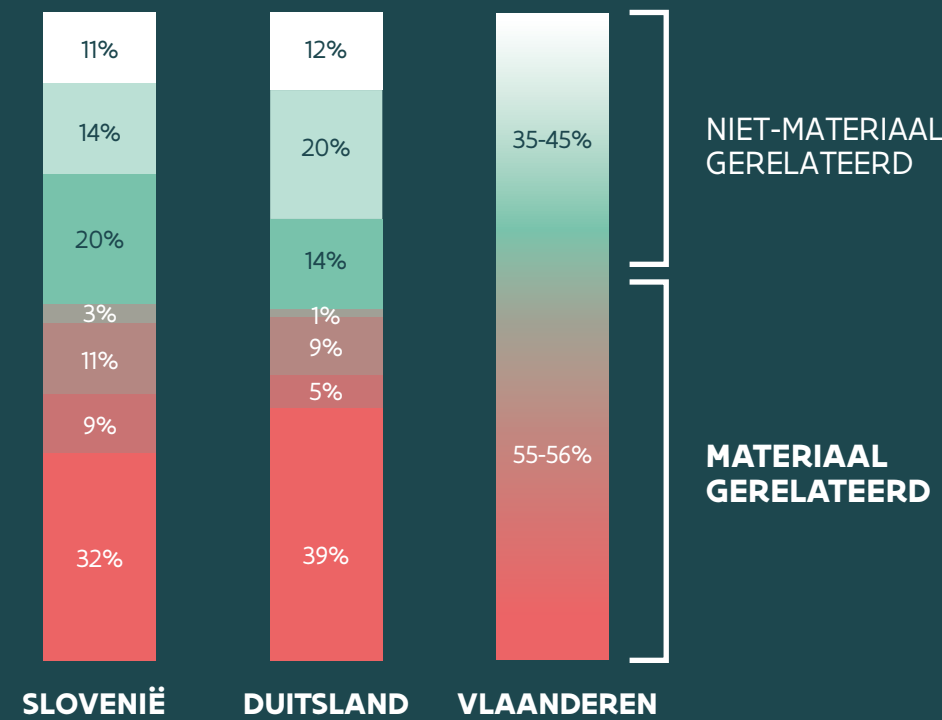
[Het interieur van het Vlaams Administratief Centrum in Gent, gemaakt uit hergebruikte materialen.](#)

Materialen:

Een grote bron
van broeikasgassen

AANDEEL UITSTOOT PER LAND

MATERIAAL GERELATEERD

- afvalverwijdering
- voedselproductie en -stockage
- goederentransport
- productie goederen en brandstoffen

NIET-MATERIAAL GERELATEERD

- niet-residentieel energieverbruik
- residentieel energieverbruik
- personenvervoer

Bron: OESO (2012) - Greenhouse gas emissions and the potential for mitigation from materials management within OECD countries (<http://bit.ly/2sRBWIV>). Vlaanderen: ruwe berekening OVAM

WAAROM CIRCULAIRE ECONOMIE?

BIJDRAGE AAN DE KLIMAATDOELSTELLINGEN

Eind 2015 werd in Parijs het Klimaatakkoord gesloten. In dat akkoord hebben 195 landen zich ertoe verbonden de opwarming van de aarde te beperken tot ruim onder twee graden Celsius, met het streven deze tot anderhalve graad te beperken.

De klimaatuitdaging wordt vaak herleid tot een energieprobleem. Volgens die visie kunnen we het probleem dan ook oplossen door de vraag naar energie te beperken en door de aanmaak van energie te ‘vergroenen’.

Maar vandaag weten we dat de hoge energiebehoeftes voor een groot deel veroorzaakt worden door de manier waarop we met materialen omspringen. Eerste verkennende berekeningen op basis van gegevens uit de energiebalans Vlaanderen¹ voor 2014 tonen aan dat ruim 2/3 van het bruto binnenlands energieverbruik in Vlaanderen toegekend kan worden aan materiaalgerelateerde activiteiten.

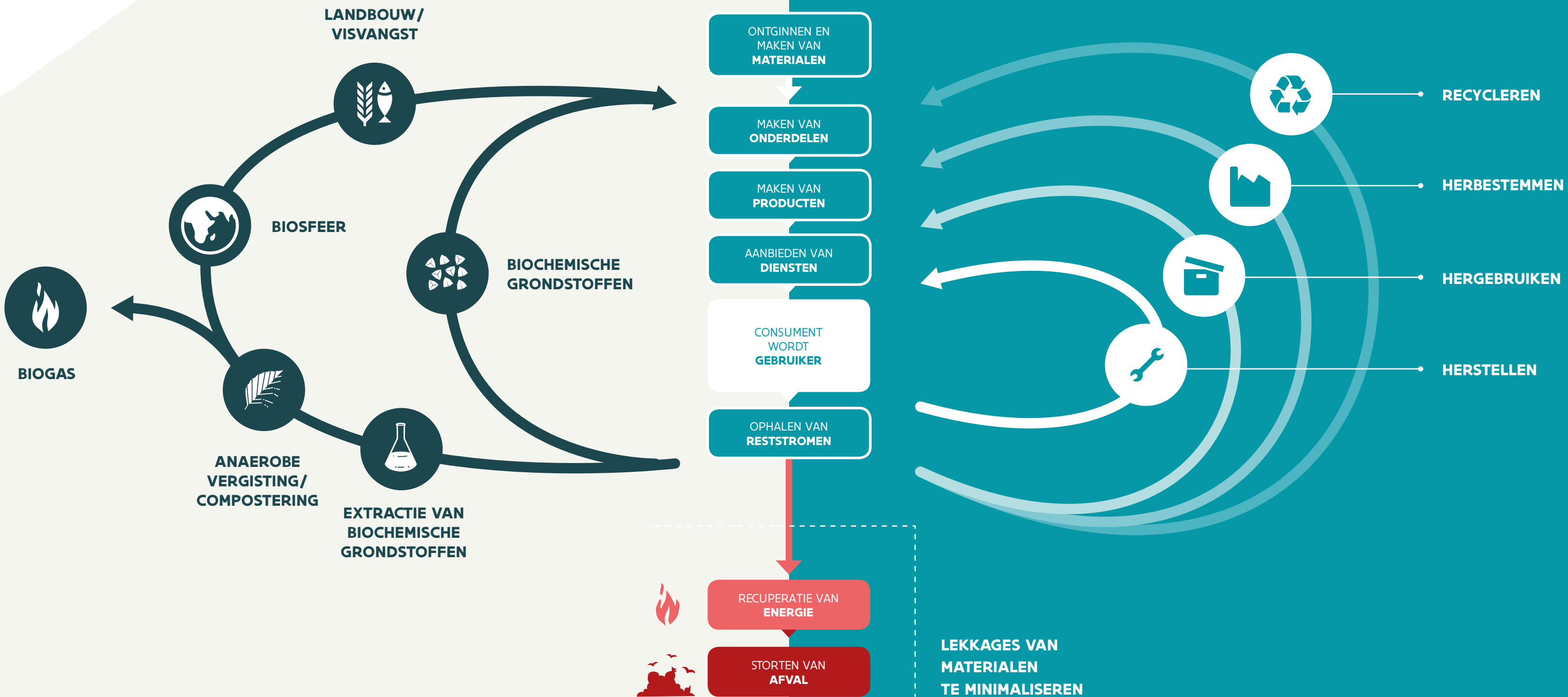
Door de sterke band tussen materialen en klimaat kan de circulaire ecomie twee vliegen in één klap vangen: schaarse grondstoffen beter benutten en tegelijk grote hoeveelheden CO2-uitstoot vermijden.

¹VITO (2015), Energiebalans Vlaanderen 1990-2014, Referentietask i.o.v. de Vlaamse Regering. (<http://bit.ly/2rL3oCw>)

DE CIRCULAIRE ECONOMIE

BIOLOGISCHE CYCLUS

TECHNISCHE CYCLUS

WAAROM CIRCULAIRE ECONOMIE?

ECONOMISCHE WINSTEN

Vanuit een zuiver economisch standpunt spreken de voordelen van deze omslag boekdelen. Als we de hulpbronnen in de hele waardeketen efficiënter maken, kunnen we de behoefte aan materialen in Europa in 2030 met naar schatting 17 tot 24% doen verminderen². Door een beter gebruik van hulpbronnen zou het Europese bedrijfsleven jaarlijks 630 miljard euro kunnen besparen³. En door het wegvallen van kosten voor materialen en de creatie van nieuwe producten, diensten en waarde kan het bbp van de EU met 3,9% groeien⁴. De circulaire economie kan zo tegen 2030 1,2 tot 3 miljoen extra jobs creëren.

Indicatieve schattingen van de economische baten van de circulaire economie voor Vlaanderen wijzen op besparingen op materiaalkost van 2 tot 3,5% van het Vlaamse bbp en de creatie van 27.000 bijkomende jobs, gaande van hoogtechnologisch tot kort geschoold⁵.

² McKinsey: Mobilizing for a resource revolution (<http://bit.ly/2hwwwvqf>). • ³ Communication from the European Commission: Towards a circular economy: A zero waste programme for Europe (<http://bit.ly/WOptj5>). • ⁴ Zie noot 1. • ⁵ SuMMA: Verkennde analyse van het economisch belang van afvalbeheer, recyclage en de circulaire economie voor Vlaanderen (<http://bit.ly/1iXDvYg>).

GRONDSTOF-EFFICIËNTIE WAAROM?

MICRO EEN GEMIDDELD BEDRIJF

UIT DE MATERIALENSCAN VAN OVAM EN VLAIO
bron: www.materialenscan.be

50%

aandeel grondstoffen in totaal
van de bedrijfskosten.

18%

van de aangekochte grondstoffen
gaat verloren tijdens de productie.

19%

van de productiekosten gaat
zo verloren aan verloren
aankoopkosten, verloren
fabricagekosten en afvalfacturen.

MACRO: DE EUROPESE ECCONOMIE

ALS WE DE EUROPESE ECONOMIE CIRCULAIR
MAKEN (MCKINSEY, EU COMMISSIE)

630 MILJARD

UITGESPAARD

8%

MINDER KOSTEN VOOR BEDRIJVEN

2-4%

REDUCTIE UITSTOOT CO₂

7 PROCENTPUNT

MEER GROEI VAN BNP

3.000.000

NIEUWE JOBS IN DE EU

A stylized, layered illustration of a city and landscape. The top layer shows a city skyline with various skyscrapers and a Ferris wheel. Below this, a middle layer depicts a residential area with houses, trees, and people walking. The bottom layer features a green hill with wind turbines and a river flowing through a valley. The entire scene is set against a teal background with white clouds and birds.

03

OMZETTEN IN BELEID

Als we onze welvaart willen behouden, moeten we het gebruik van onze energie en grondstoffen dus duurzaam veranderen. De omslag naar een circulaire economie vereist een volledige systemische verandering, met innovatie die zich niet beperkt tot technologie maar die zich ook uitstrekt naar de organisatie, de maatschappij, de financieringsmethoden én het beleid. Op het vlak van beleid wordt op zowat alle niveaus actie ondernomen.

OMZETTEN IN BELEID

VN · SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

In augustus 2015 bereikten 193 landen een akkoord over nieuwe wereldwijde doelen voor duurzame ontwikkeling: de **VN Sustainable Development Goals** (SDG's). In totaal werden 17 doelstellingen geformuleerd. De overgang naar een circulaire economie draagt bij tot het realiseren van verschillende van deze SDG's:

- **SDG 6** Verzeker toegang tot duurzaam beheer van water en sanitatie voor iedereen.
- **SDG 8** Bevorder inclusieve en duurzame economische groei, tewerkstelling en degelijk werk voor iedereen. (bv.: ontkoppeling economische groei en achteruitgang milieu)
- **SDG 9** Bouw veerkrachtige infrastructuur, bevorder duurzame industrialisering en stimuleer innovatie. (bv.: materiaalefficiënte technologieën en industriële processen)
- **SDG 11** Maak steden inclusief, veilig, veerkrachtig en duurzaam. (bv.: circulaire stad)
- **SDG 12** Verzeker duurzame consumptie en productiemethodes. (bv.: halvering wereldwijde voedselverspilling, circulaire overheidsopdrachten)
- **SDG 14** Bescherm oceanen, zeeën en maritieme hulpbronnen en maak er duurzaam gebruik van. (bv.: marien zwerfvuil voorkomen)
- **SDG 15** Bescherm de biodiversiteit en ecosystemen. (bv.: integreren van de waarde van ecosysteemdiensten in plannings- en ontwikkelingsprocessen)

OMZETTEN IN BELEID

EU · PAKKET CIRCULAIRE ECONOMIE

De Europese Commissie publiceerde op 2 december 2015 het vernieuwde pakket circulaire economie. Het pakket bestaat uit een actieplan “Maak de cirkel rond – Een EU-actieplan voor circulaire economie” en een voorstel voor de herziening van de zes afvalrichtlijnen (kaderrichtlijn afval, storten van afval, verpakkingsafval, autowrakken, batterijen en elektronisch afval).

De afvalvoorstellen leggen een duidelijke langetermijnvisie vast voor recyclage en het verminderen van storten. Het actieplan voor de circulaire economie vult dit aan met maatregelen om alle fasen van de levenscyclus van een product aan te pakken, van de productie en consumptie tot het afvalbeheer en de markt voor secundaire grondstoffen. Het actieplan omvat ook een aantal maatregelen gericht op marktbelemmeringen in specifieke sectoren of materiaalstromen (kunststoffen, voedselverliezen, kritieke grondstoffen, bouw en sloop) evenals horizontale maatregelen rond bijvoorbeeld innovatie, investeringen en het uitwisselen van goede praktijken.

Daar waar het actieplan nog steeds uitgaat van het sluiten van materialenkringlopen als ruggengraat van de circulaire economie, worden tegelijkertijd ook het hergebruik van water en de bijdrage van de bio-economie aan een circulaire economie beklemtoond.

Laser Cladding Venture bouwt, herstelt en verlengt de levensduur van metalen onderdelen (zoals industriële boorkoppen, assen, tandwielen...) met digitaal gestuurde technologie.

OMZETTEN IN BELEID

VLAANDEREN · TRANSITIEPRIORITEIT

Ook in Vlaanderen worden stappen gezet voor een beleid dat de transitie naar een circulaire economie vooruit helpt. De meest recente stap nam de Vlaamse Regering met haar toekomstvisie ‘Visie 2050’.

TEGEN 2050 WIL DE VLAAMSE REGERING VAN VLAANDEREN EEN REGIO MAKEN:

- die sociaal, open, veerkrachtig en internationaal is;
- die welvaart en welzijn creëert op een innovatieve en duurzame manier;
- waarin iedereen meetelt.

Om de doelstellingen van Visie 2050 te laten slagen, werkt de Vlaamse Regering aan zeven transitieprioriteiten die de noodzakelijke veranderingen sneller moeten mogelijk maken. De circulaire economie is één van deze zeven prioriteiten. Vanuit de OVAM zal Vlaanderen Circulair deze omslag aanwakken. Ministers Muyters en Schauvliege zijn samen de voorgedijministers voor de circulaire economie.

Vlaanderen Circulair is het resultaat van een evolutie in het beleid die al sinds 2006 aan de gang is.

- **2006:** Plan C, het Vlaamse Transitienetwerk voor Duurzaam Materialenbeheer, ontstaat als denktank en informeel netwerk in de schoot van de OVAM.
- **2010:** Duurzaam materialenbeheer wordt op de Europese politieke agenda geplaatst tijdens het Belgisch voorzitterschap van de EU.
- **MEDIO 2011:** De Vlaamse Regering benoemt duurzaam materialenbeheer als een van de 13 grote maatschappelijke uitdagingen voor Vlaanderen in het kader van Vlaanderen in Actie. De OVAM wordt aangeduid als architect voor het transitieproject.
- **28 MAART 2012:** Oprichting van de vzw Plan C.
- **1 JUNI 2012:** Het materialendecreet treedt in werking ter vervanging van het afvalstoffendecreet.
- **6 JUNI 2012:** De Ronde Tafel Duurzaam Materialenbeheer wordt geconcretiseerd in een publiek-privaat actieplan Agenda2020. Plan C, SuMMa en Agenda 2020 worden samengebracht onder de koepel van het Vlaams Materialenprogramma (VMP).

- **DECEMBER 2014:** het EIT (Europees Instituut voor Innovatie en Technologie) selecteert het consortium dat sterk vanuit Vlaanderen is vormgegeven om de KIC (Knowledge and Innovation Community) EIT RawMaterials uit te bouwen.
- **DECEMBER 2015:** De Europese Commissie lanceert haar pakket circulaire economie, bestaande uit een actieplan en een voorstel voor de herziening van zes afvalrichtlijnen.^{6 7}
- **BEGIN 2016:** De OVAM ontvangt de Circulars Award in de categorie “governments, cities and regions” voor het VMP.
- **25 MAART 2016:** De Vlaamse Regering keurt de transversale beleidsnota ‘Visie 2050, een langetermijnstrategie voor Vlaanderen’ goed. De transitie naar de circulaire economie is een van de zeven transitiethema’s⁸.
- **1 JANUARI 2017:** De doorstart van Vlaanderen Circulair (Plan C + SuMMa + VMP).

Een meer gedetailleerd overzicht vindt u in deel 5, “Wat vooraf ging”.

⁶ <http://www.plan-c.eu/nl/infografieken/infografiek-europees-actieplan-circulaire-economie> • ⁷ http://ec.europa.eu/environment/circular-economy/index_en.htm • ⁸ <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/visie-2050-een-langetermijnstrategie-voor-vlaanderen>

The background of the slide is a teal gradient. On the left side, there is a large, stylized illustration that follows a diagonal path from the bottom-left towards the top-right. This illustration is divided into three main sections. The top section, which is light blue, depicts a city skyline with various skyscrapers, a Ferris wheel, and small figures of people walking and riding a bicycle. The middle section, which is a darker blue, shows a body of water with several birds flying over it. The bottom section, which is green, features rolling hills, three wind turbines, and a small industrial or farm-like building with solar panels. The overall style is clean and modern, using flat colors and simple geometric shapes.

04

ONZE AANPAK

ONZE AANPAK

Vlaanderen Circulair is het knooppunt en de inspirator voor de circulaire economie in Vlaanderen. Het is een partnerschap van overheden, bedrijven, middenveld en kenniswereld die samen actie ondernemen.

Daarnaast is Vlaanderen Circulair ook een bredere beweging van burgers, ondernemers, middenveldorganisaties, lokale overheden... die initiatieven in de circulaire economie willen opzetten. Hen verbinden en begeleiden we actief.

Het partnerschap Vlaanderen Circulair wordt ondersteund door een multidisciplinair team dat is ingebed bij de OVAM.

Repair Cafés zijn gratis toegankelijke bijeenkomsten die draaien om (samen) repareren. Deskundige vrijwilligers, met reparatiekennis en -vaardigheden helpen de deelnemers op weg.

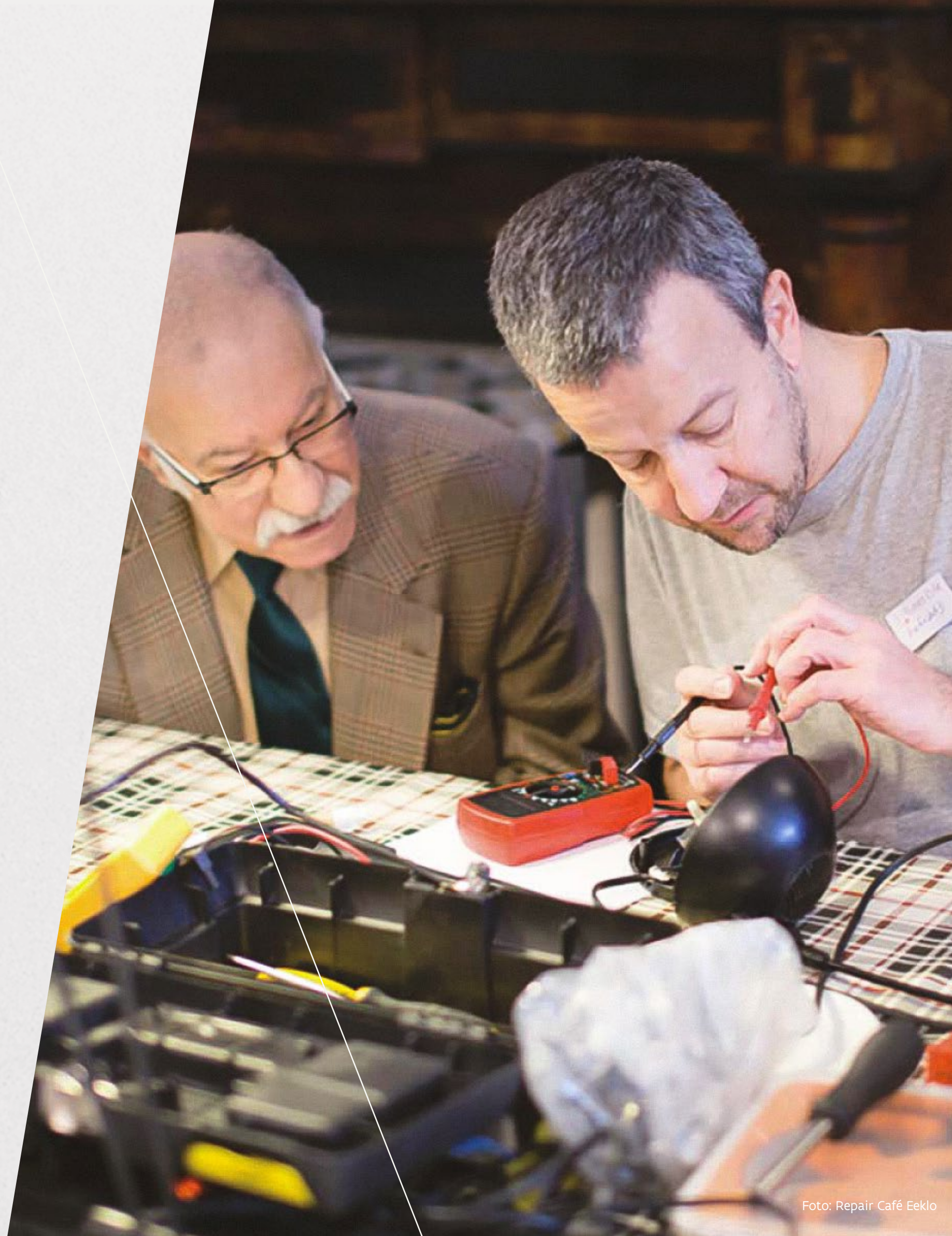
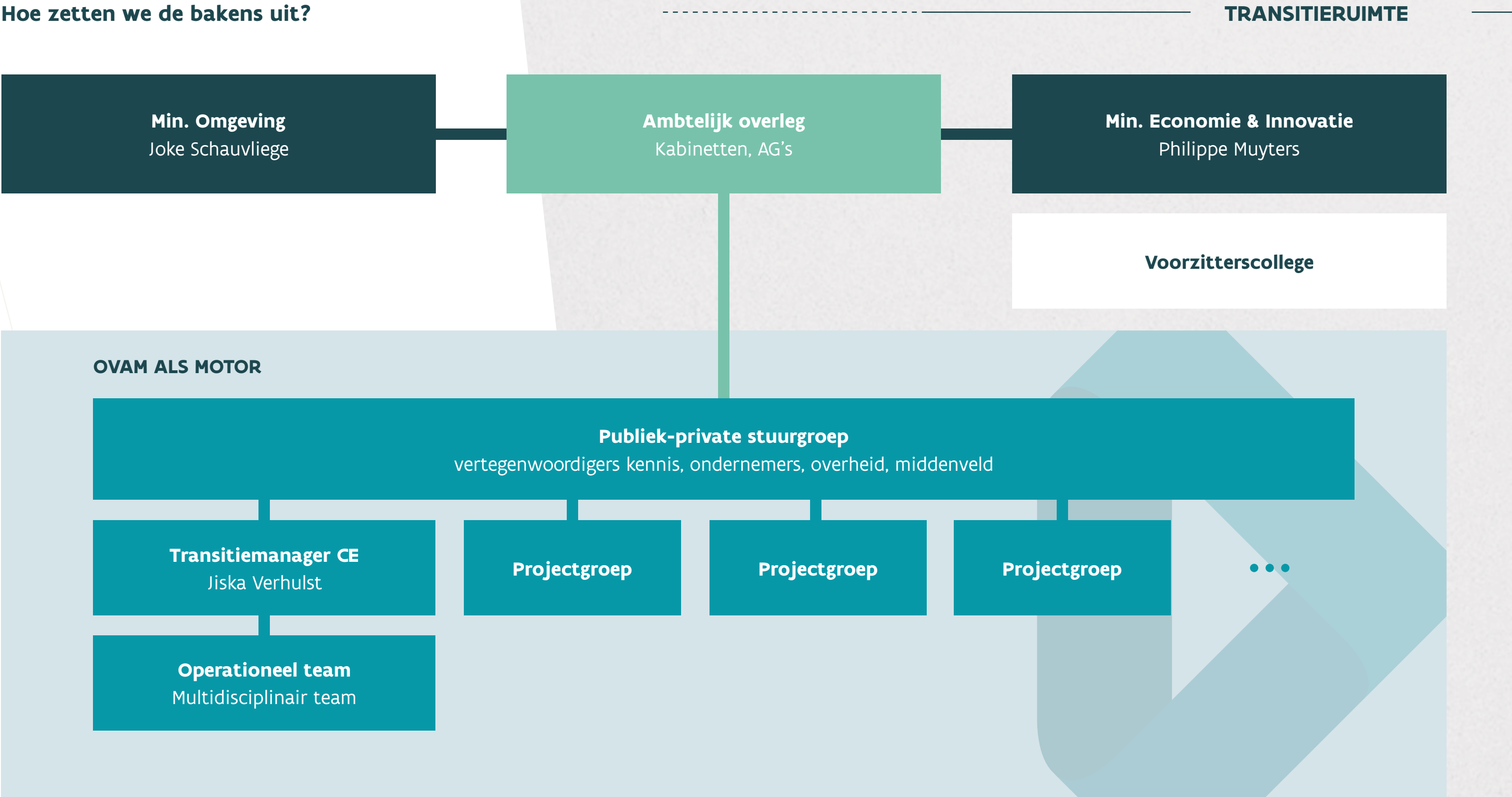

Foto: Repair Café Eeklo

A AANSTURING

Hoe zetten we de bakens uit?

KLIK OP DE VOOR MEER UITLEG

ONZE AANPAK

B ACTIE

Wat we gaan doen

Een circulaire economie stimuleren, vergt actie op vele fronten tegelijk. Vertrekkend vanuit de Visie 2050 kan de transitie alleen maar slagen als we een sterke gezamenlijke ambitie op langere termijn ontwikkelen.

Die ambitie moeten we vervolgens resultaatgericht invullen met concrete acties en initiatieven op het terrein.

Deze acties en initiatieven komen voort uit de verschillende samenwerkingen. Het kunnen echter ook lopende experimenten zijn die de transitie vooruit helpen en het om die reden verdienen om verder gezet te worden. Experimenteren, durven (en durven falen), uitvoeren, opvolgen en leren, opschalen en verankeren, vormen de basis.

We vatten dit samen in zes kernactiviteiten voor Vlaanderen Circulair.

01 NETWERK » We connect and cocreate.

Een circulaire economie realiseren doe je niet alleen. Samenwerking en gedeeld engagement van de partners van Vlaanderen Circulair – publiek en privaat – is daarbij cruciaal. We brengen diverse partners en projectpartners samen om de uitdagingen van de circulaire economie aan te gaan.

02 KENNIS » We build and share our knowledge.

Meten is weten. Daarom maken we werk van een onderzoeksagenda. Onder de noemer Steunpunt Circulaire Economie voert een consortium van wetenschappers onderzoek naar diverse aspecten van de circulaire economie. We delen deze kennis en sturen gerichte beleidsrelevante onderzoeksopdrachten.

03 INNOVATIE » We enable.

Met gerichte instrumenten stimuleren en versnellen we innovatie en ondernemerschap richting circulaire economie. 'Innovatie' zien we breed: van technologische innovatie, innovatie in productontwerp, verdienmodel, procesinnovatie, behoeftesystemen tot nieuwe vormen van samenwerking.

ONZE AANPAK

B ACTIE

Wat we gaan doen

Een circulaire economie stimuleren, vergt actie op vele fronten tegelijk. Vertrekkend vanuit de Visie 2050 kan de transitie alleen maar slagen als we een sterke gezamenlijke ambitie op langere termijn ontwikkelen.

Die ambitie moeten we vervolgens resultaatgericht invullen met concrete acties en initiatieven op het terrein.

Deze acties en initiatieven komen voort uit de verschillende samenwerkingen. Het kunnen echter ook lopende experimenten zijn die de transitie vooruit helpen en het om die reden verdienen om verder gezet te worden. Experimenteren, durven (en durven falen), uitvoeren, opvolgen en leren, opschalen en verankeren, vormen de basis.

We vatten dit samen in zes kernactiviteiten voor Vlaanderen Circulair.

04 LABO » We make it happen.

We begeleiden pioniers en pragmatische doeners. Met challenges (collectieve trajecten om ondernemers te prikkelen hun ideeën een stapje verder te brengen), leertrajecten in sectoren en demonstratieprojecten proberen we risico's van experimenten te verkleinen (de-risking) en testen in de circulaire economie aan te moedigen.

05 BELEID » We support.

We zetten in op de afstemming en verbinding van de verschillende beleidsagenda's die relevant zijn voor de circulaire economie. Dit op lokaal, Vlaams, federaal tot Europees/internationaal niveau. Voor deze overheden zijn we het contactpunt voor de circulaire economie in Vlaanderen. We promoten daarnaast richtinggevend en ondersteunend beleid.

06 VERANKEREN » We make it grow.

We zorgen ervoor dat de principes en goede praktijken rond circulaire economie opgeschaald en verankerd raken bij Vlaamse bedrijven, middenveldorganisaties, het onderwijs, lokale besturen en burgers. We stimuleren burgers en ondernemingen om de eigen verantwoordelijkheid op te nemen in de circulaire economie. Mooie voorbeelden van burgerinitiatieven kunnen hierbij inspirerend werken.

ONZE AANPAK

B ACTIE

Wat we gaan doen

Onze zes kernactiviteiten vullen we enerzijds in op eigen initiatief, als een aanbod.

Projecten die we belangrijk vinden, zetten we als partnerschap zelf in gang. Dat zijn onze zogenaamde werven.

Anderzijds maken we ook tijd en middelen vrij om bedrijven, organisaties, burgers... binnen onze visie en ambities te ondersteunen bij hun 'circulaire' plannen.

De aangeboden werven en de ondersteuning staan uiteraard niet los van elkaar. We zoeken altijd naar verbindingen tussen en voordelen voor beide.

01 EIGEN INITIATIEF: DRIE WERVEN

Centraal in onze aanpak staan enkele werven met groot potentieel die verschillende sectoren overstijgen en samenbrengen. Voor 2017-2018 staan op stapel: circulair aankopen, de circulaire stad en circulair ondernemen. Op die werven gaan we proactief aan de slag met partners en projecten. Voor elk thema kijken we waar we moeten staan tegen 2050 vanuit de Visie 2050 en wat dit dan concreet betekent voor de volgende 6 jaar qua doelstellingen en indicatoren. Het operationeel team neemt de coördinatie voor haar rekening.

ONZE AANPAK

B ACTIE

Wat we gaan doen

Onze zes kernactiviteiten vullen we enerzijds in op eigen initiatief, als een aanbod.

Projecten die we belangrijk vinden, zetten we als partnerschap zelf in gang. Dat zijn onze zogenaamde werven.

Anderzijds maken we ook tijd en middelen vrij om bedrijven, organisaties, burgers... binnen onze visie en ambities te ondersteunen bij hun 'circulaire' plannen.

De aangeboden werven en de ondersteuning staan uiteraard niet los van elkaar. We zoeken altijd naar verbindingen tussen en voordelen voor beide.

02 ONDERSTEUNING

Bij de ondersteuning spelen we in op de vragen en behoeften van de verschillende stakeholders. De ondersteuning vanuit operationeel team moet passen binnen onze visie en ambitie: we houden focus en trachten de ondersteuning met deze focus te verbinden, of we verwijzen heel gericht door. Het initiatief ligt hier nadrukkelijk bij de stakeholders zelf. We ondersteunen zo op vraag circulaire economie-projecten die aan de slag gaan met materialen, water, energie, ruimte en voedsel:

- we zoeken samen naar de plaats die ze kunnen innemen in de circulaire economie;
- we maken ze zichtbaar, integreren ze in onze communicatie en maken nieuwe communicatieproducten;
- we verlenen advies, denken mee met de stakeholders, informeren over vergelijkbare initiatieven;
- we bieden handvaten met tools en publicaties;
- we verwijzen door naar relevante partners zoals de innovatiecentra en speerpuntclusters, spreken waar mogelijk ons netwerk aan;
- we helpen de stakeholder om vanuit onze expertise toe te werken naar het vooropstellen van concrete doelen en acties.

De rol van het operationeel team als gespecialiseerd infopunt voor de circulaire economie staat hierin centraal. Iedereen kan het team contacteren voor een persoonlijk gesprek. Zo tracht Vlaanderen Circulair laagdrempelig te inspireren en ideeën concreet te maken en vooruit te helpen.

WERF 1 CIRCULAIR AANKOPEN

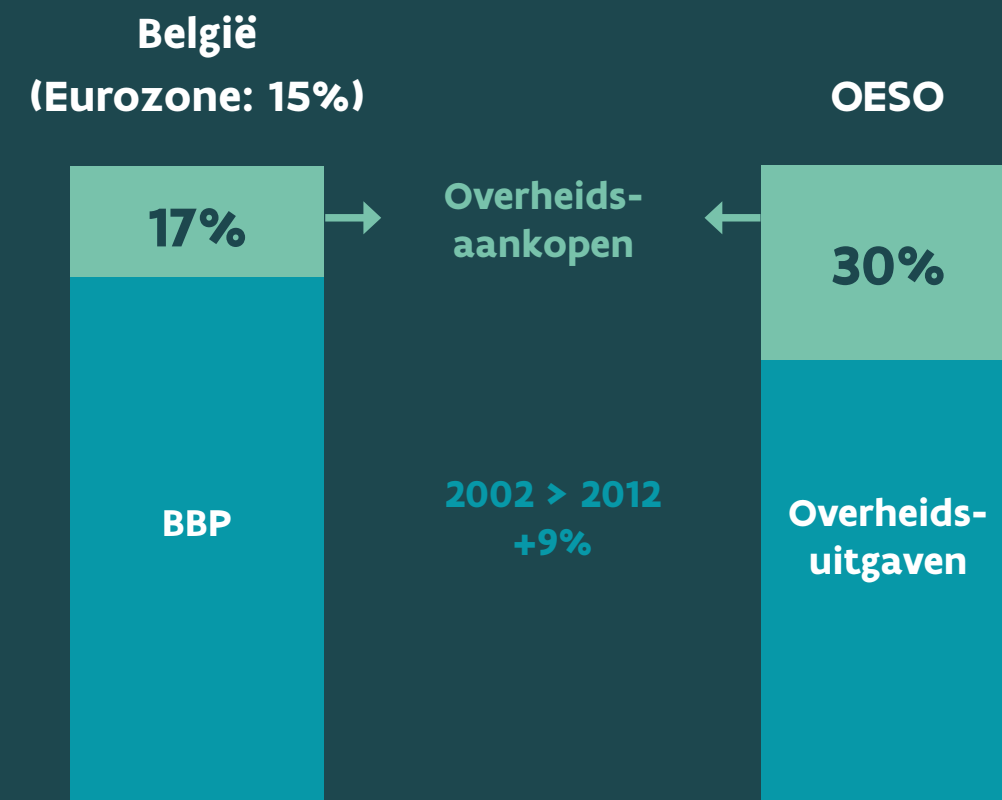
Waarom?

Circulair aankopen is een nieuwe manier van aankopen voor bedrijven, met oog voor mens, planeet én portemonnee. Het is een proces waarbij je ‘verandering koopt’, bijvoorbeeld door voor herbruikbare materialen te kiezen, door voor bio-gebaseerde of biodegradeerbare materialen te kiezen, door middelen en producten te poolen of te delen met andere organisaties of door het gebruiksgenot van een product te kopen in plaats van het product zelf.

Overheden, bedrijven en andere organisaties kunnen via hun aankoopbeleid een boost geven aan circulaire producten en diensten. Circulair aankopen is dan ook een belangrijke hefboom om de circulaire economie te realiseren.

Wat willen we bereiken?

We willen circulaire aankoopprojecten bevorderen en binnen een lerend netwerk kennis rond circulair aankopen ontwikkelen, delen en verspreiden. Op middellange termijn streven we naar een structurele integratie van circulair denken in de aankoopprocessen van overheden en bedrijven.

Waarde overheidsopdrachten wereldwijd
(Wereldhandelsorganisatie):

€ 1.300.000.000.000

Het economisch belang van overheidsaankopen alleen al is enorm. In België zijn ze goed voor ongeveer 17% van het bruto binnenlands product (BBP). Voor de Eurozone is dit gemiddeld 15%. In de OESO zijn overheidsaankopen goed voor gemiddeld 30% van alle overheidsuitgaven. Op wereldvlak vertegenwoordigen deze aankopen 1,3 triljoen euro.

WERF 2 DE CIRCULAIRE STAD

TOEKOMST

2020: 8 op 10 Europeanen woont in de stad

IMPACT

Steden: goed voor 69% van de CO2-uitstoot (EU)

BEREIK

1.339 inwoners per vierkante km (Vlaamse steden)

Steden verzamelen veel mensen – en dus opportuniteiten – op een compacte oppervlakte. Ze hebben een grote impact op hun omgeving en hun belang zal in de toekomst alleen nog toenemen.

Waarom?

Steden hebben grote troeven als proeftuin voor de circulaire economie.

Enerzijds is er de stad van bakstenen, asfalt en groen op een heel kleine oppervlakte: de fysieke stad. De stad is compact, en daarom een ideaal laboratorium om te experimenteren met (her)gebruik van ruimte of gebouwen, of om proefprojecten te doen met stromen van energie, water, logistiek of voedsel.

Anderzijds is er de stad van werken, wonen en leven: de stad als sociaal-economisch weefsel. De stad brengt uiteenlopende mensen bij elkaar, elk met hun eigen doelen, drive en dada's. Daarom is het een ideaal laboratorium voor bottom-up burgerinitiatieven, creativiteit en innovatie voor de circulaire economie.

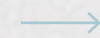
WERF 2 DE CIRCULAIRE STAD

Wat willen we bereiken?

Op middellange termijn willen we de circulaire economie verankeren in het denken en doen van stedelijke bestuurders, burgers en ondernemers. We willen de Vlaamse steden een verbindend verhaal aanreiken, waarbinnen ze elk hun eigen klemtonen kunnen leggen.

We willen circulaire initiatieven van middenveld en burgers vleugels geven. Door ze te ondersteunen, te verbinden en zichtbaarheid te geven.

Reburg is een interactieve virtuele stad in een niet zo verre circulaire toekomst. Het project moet de theoretische ideeën achter de circulaire economie concreter en bespreekbaar maken.

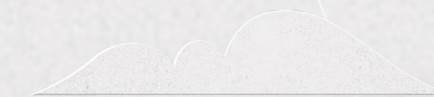

WERF 2 DE CIRCULAIRE STAD

Concreet

Een greep uit de acties van Vlaanderen Circulair en projectpartners:

- We ontwikkelen samen een visie over de circulaire stad. We scannen, bespreken en beschrijven maatschappelijke trends die gelinkt zijn aan de circulaire economie. Met het resultaat maken we een reeks trendkaarten, die telkens een aspect van de circulaire toekomst behandelen (wonen, werken, mobiliteit...). De kaarten zijn vrij te gebruiken voor iedereen die met een circulaire toekomst aan de slag wil.
- We bouwen de visualisering van de Circulaire stad anno 2050, project Reburg, verder uit met nieuwe 3D animatiefilmpjes.
- De OVAM heeft in Mechelen een gebouw in eigendom dat het momenteel aan het saneren is: de Potterij. Samen met de stad Mechelen, Sociaal Huis Mechelen, Vlaanderen Circulair en de Thomas More Hogeschool wil de OVAM de site van de Potterij in Mechelen nieuw leven inblazen als 'circulair laboratorium'. Een plaats waar verschillende initiatieven met het oog op een duurzamere toekomst ondersteund worden en waar een kruisbestuiving kan plaatsvinden tussen verschillende activiteiten.
- We werken samen met het Transitienetwerk Middenveld aan een roadshow voor burgers in steden en gemeenten over de circulaire/ duurzame en sociaal rechtvaardige stad van de toekomst.
- We laten onderzoeken hoe smart city-toepassingen (data en connectiviteit) de diverse stromen in een stad kunnen optimaliseren.
- Een circulaire stad, die slim omgaat met materialen en ruimte, zal ook haar uitstoot van broeikasgassen significant kunnen verminderen. Daarom willen we de principes van de circulaire economie stevig verankeren in het lokale klimaatbeleid.

WERF 2 DE CIRCULAIRE STAD

Meer halen uit onze ruimte

Hoe kunnen de kenmerken en troeven van een gebied (stad of regio) optimaal benut worden om een sterkere lokale circulaire economie te ontwikkelen, die zowel ecologische, sociale als economische meerwaarde biedt?

Ook in projecten op kleinere schaal, zoals een wijk of een industrieterrein, of bij saneringsprojecten, is het zinvol te onderzoeken hoe de beschikbare ruimte optimaal benut kan worden door rekening te houden met multifunctionaliteit, mogelijkheden voor symbiose en integratie met de omgeving.

Verschillende partners binnen Vlaanderen Circulair gaan hier actief mee aan de slag, zoals onder andere:

- **OVAM - REPAIR - DE POTTERIJ**
- **Vlaams Bouwmeester - ANTWERPEN CIRCULAIRE STAD - KUNSTLANDSCHAP 2100**
- **Departement Omgeving - T.OP Noordrand**

← Het doel van de studie 'Metropolitaan Kustlandschap 2100' is om via ontwerpend onderzoek een duurzame toekomst van de Belgische kust uit te tekenen.

WERF 2 DE CIRCULAIRE STAD

Reburg: leven in een circulaire stad, hoe is dat?

Omdat de circulaire economie nog al te vaak een ver-van-mijn-bed-show is bouwen we Reburg, een virtuele stad die toont hoe wonen, werken en leven in een circulaire toekomst eruit kan zien. Met verhalen, beelden, filmpjes, presentaties en zelfs een spel, brengen we de toekomst tot leven.

Reburg vormt het kader voor een workshopreeks waarbij deelnemers nadenken over toekomstscenario's voor de stad. Na een succesvol transitiefestival over circulaire economie gaat het Transitienetwerk Middenveld met het Reburg-workshopmodel de boer op. Het netwerk bouwt de workshop verder uit tot een roadshow langs steden en gemeenten om burgers te laten nadenken over een duurzame en rechtvaardige toekomst.

Meer op www.reburg.world en
www.transitienetwerkmiddenveld.be

Toekomstgericht bouwen

Op dit moment bouwt Vlaanderen te weinig met het oog op 'verandering'. Onze samenleving en technologie evolueren steeds sneller: als een gebouw niet kan reageren op die evoluties staat het al gauw een dure renovatie of sloop te wachten. Met heel wat materiaal- en economisch verlies tot gevolg. Daarom moeten we in een circulaire economie ook de vierde dimensie, 'tijd', meetellen als ontwerpparameter van een gebouw.

Er is op dat vlak al heel wat denkwerk gebeurd: gebouwen als grondstoffenbanken, omkeerbaar of demontabel bouwen, veranderingsgericht bouwen... Onder meer Departement Omgeving, de OVAM, de Vlaamse Confederatie Bouw, Kamp C...trekken aan de kar om actief te experimenteren met deze nieuwe, toekomstgerichte manieren van bouwen.

Meer op
www.ovam.be/veranderingsgerichtbouwen

De Potterij-site zoals ze er vandaag bijligt. De OVAM wil hier een heus circulair laboratorium bouwen.

WERF 3 CIRCULAIR ONDERNEMEN

Wat zou een verbeterde grondstoffen-efficiëntie opbrengen voor Vlaamse ondernemingen?

3 - 6 miljard euro

PER JAAR

2 - 3,5%

VAN HET VLAAMS BBP PER JAAR

**VERHOOGDE
COMPETITIVITEIT**

**ZEKERE
BEVOORRADING**

POTENTIEEL

27.000 NIEUWE JOBS

Waarom?

Het is niet eenvoudig om een kringloop volledig te sluiten binnen eenzelfde bedrijf. Meestal vraagt de circulaire economie om nieuwe samenwerkingen tussen bedrijven. Die zijn vaak verrassend en lopen doorheen de hele waardeketen en over sectoren heen. Bedrijven moeten aan de ene kant overleggen met hun leveranciers van onderdelen en grondstoffen, om bijvoorbeeld gerecycleerde, recycleerbare, herbruikbare of biogebaseerde materialen in te kunnen zetten. Aan de andere kant moeten ze ook afspraken maken met tussenhandelaren of winkelketens om bijvoorbeeld herstel, verhuur, upgrade of terugname te organiseren.

Daarnaast is er nood aan de ontwikkeling of toepassing van nieuwe technologieën. Bijvoorbeeld sensoren om de staat, het gebruik en de locatie van een geleased toestel te monitoren. Of nieuwe materialen of processen die stoffen van een niet-hernieuwbare oorsprong kunnen vervangen.

WERF 3 CIRCULAIR ONDERNEMEN

De potentiële economische, maatschappelijk en ecologische voordelen van een doordacht en geslaagd circulair businessmodel zijn de investeringen meer dan waard. Maar om die investeringen mogelijk te maken, is er een ondersteunend kader, kennis en kunde nodig.

Vlaanderen Circulair wil hiervoor een gunstig klimaat helpen creëren. Om ervoor te zorgen dat circulaire strategieën bij ondernemers ingang vinden, zetten we in op:

- 01** alle fasen van de innovatiefunnel: van bewustwording over ideeëngeneratie, innovatie, implementatie tot en met de opstart en valorisatie;
- 02** innovatie op volgende vlakken: kerntechnologie, hulptechnologie, verdienmodel, productontwerp en samenwerkingsmodellen.

Wat willen we bereiken?

Op middellange termijn willen we de circulaire economie tot op de bedrijfsploer brengen in een aanzienlijk deel van de Vlaamse ondernemingen.

← [w.r.yuma is een Vlaamse startup die gerecycleerde autodashboards, PET-flessen en bamboe gebruikt om zonnebrillen te 3D-printen.](#)

WERF 3 CIRCULAIR ONDERNEMEN

Concreet

Een greep uit de acties van Vlaanderen Circulair en projectpartners:

- We ontwikkelen opleidingsmodules, gidsen en tools over circulaire economie op maat van specifieke doelgroepen (vb. accountants, juristen, ambtenaren, milieucoördinatoren, financiers...) en studierichtingen (ontwerpers, architecten, ingenieurs, economen, techniekers).
- We bouwen een nieuwe databank met goede Belgische voorbeelden van circulaire bedrijfsvoering.
- We geven Vlaanderen Circulair een plek als gespecialiseerd infopunt voor circulair ondernemen binnen het netwerk Sterk Ondernemen van het Agentschap Innoveren & Ondernemen.
- Individuele starters, vernieuwers, bedrijven en organisaties die op zoek zijn naar informatie over circulaire economie, een klankbord om hun circulair idee of concept af te toetsen, of interessante, nieuwe partners helpen we zo op weg.
- Samen met relevante projectpartners als VDAB, SERV, Departement Onderwijs... bouwen we verder aan kennis over jobs in de circulaire economie. We maken concreet welke jobs aan belang kunnen groeien en welke competenties we hiervoor in Vlaanderen nodig hebben.
- De circulaire economie in de praktijk brengen is iets dat verschilt van sector tot sector. Daarom nemen federaties als Agoria (technologie), essenscia (chemie, kunststoffen en life sciences), Fevia (voeding) en de Vlaamse Confederatie Bouw het voortouw om voor hun achterban sector-specifieke kennis op te bouwen en te delen.
- Samen met de 'Interdepartementale Werkgroep Bio-economie', die meer dan een dozijn overheidsinstanties verenigt, klaart Vlaanderen Circulair de vele linkjes tussen de bio-economie en de circulaire economie uit. We werken samen aan communicatieproducten uit.

WERF 3 CIRCULAIR ONDERNEMEN

- Circulaire ideeën botsen soms met bestaande regelgevende kaders. We werken aan randvoorwaarden, regelluwe zones en experimenteerruimtes om circulaire innovatie mogelijk te maken. Hiertoe stemmen we af met andere relevante overheden (binnen Vlaanderen, België en de EU) die er mee voor kunnen zorgen dat het beleid op termijn aangepast raakt.
- We brengen het scala aan financieringsinstrumenten voor circulaire economie in kaart. Zo kunnen we elke initiatiefnemer (profit en non-profit) vooruit helpen, op maat van de noden van het project. Tegelijk werken we ook aan afzonderlijke Vlaamse kanalen voor circulaire projectfinanciering.
- In het Vlaamse innovatiebeleid staan industriële clusters centraal. Deze clusters zijn samenwerkingen tussen bedrijven, kenniswereld en overheid. Samen willen ze de lat hoger leggen in strategische sectoren. De Vlaamse overheid ondersteunt in totaal een 20-tal clusters, die samen een aanzienlijk deel van onze economie vertegenwoordigen. Vlaanderen Circulair timmert volop aan samenwerking met deze clusters: we weven de circulaire economie als een rode draad doorheen het innovatiebeleid.
- Kennispartners als KU Leuven, Universiteit Gent, Universiteit Antwerpen en VITO zetten mensen en middelen in voor (technologisch) onderzoek naar de verschillende aspecten van de circulaire economie: materialen, design, recyclage, maatschappelijke impact en business modellen. VITO en KU Leuven poolen ook medewerkers binnen het operationeel team van Vlaanderen Circulair.
- Het Vlaams kenniscentrum Water (Vlakwa) zet mensen en middelen in om bedrijven te begeleiden in het sluiten van de waterkringloop, door:
 - op bedrijfsniveau aan matchmaking te doen tussen technologieleveranciers en innovatoren;
 - onderzoeks-en demonstratieprojecten te initiëren, coördineren en faciliteren;
 - best practices op te nemen in de portefeuille van VLAKWA bij deelname aan handelsmissies, internationale conferenties, etc.

WERF 3 CIRCULAIR ONDERNEMEN

Circulaire toolkit voor ondernemers

We bouwen verder aan tools en workshops om ondernemers op weg te helpen:

- De OVAM ontwikkelt een instrument ('Cirkel-tips') waarmee Vlaamse bedrijven feedback krijgen over hun materialenbeheer. Ze kunnen zich 'benchmarken' met andere sectorgenoten en krijgen advies over hoe ze hun materialenbeheer op een haalbare manier meer circulair kunnen maken.
- VITO ontwikkelde samen met Vlaanderen Circulair de webtool '[Circulator](#)'. De Circulator helpt bedrijven strategische keuzes maken in de richting naar meer circulariteit. Concrete case studies en 'archetypes' inspireren voor actie.
- Het [OVAM Ecodesign-team](#) bouwt de portfolio met designtools verder uit: de SIS-toolkit, de inspiratiedatabank, de Ecolizer...
- Vlaanderen Circulair en Flanders DC bouwen verder aan '[Close The Loop](#)', een tool en wegwijzer voor circulair ondernemen in de mode-industrie.

[Indaver Molecule Management \(IMM\)](#) is een project gewijd aan het valoriseren van materiaal en energie uit afvalstromen van industriële processen.

New Plastics Economy Initiative: weg met de wegwerpverpakking

Op 25 mei 2016 ging het 'New Plastics Economy Initiative' van de Ellen MacArthur Foundation van start. Het NPEC-initiatief wil de komende drie jaar wereldwijd mobiliseren rond de aanbevelingen uit het New Plastics Economy rapport. Het initiatief biedt de globale waardeketen van plastic verpakkingen de kans om via ketensamenwerking te evolueren naar een meer circulair model. De Vlaamse industrie neemt een actieve rol op in NPEC. Vlaanderen Circulair coördineert de inspanningen

Foto: Indaver

WERF 3 CIRCULAIR ONDERNEMEN

Experimenteren, demonstreren, opschalen

- **De Vlaamse Confederatie Bouw (VCB)** zet in op diverse projecten die de kring sluiten. Er is bijvoorbeeld het project Tracimat, een tracteringssysteem voor bouw- en sloopafval, een project rond 3D printing in het kader van restauratie van gebouwen en een onderzoek naar ketensamenwerking voor het hoogwaardig toepassen van granulaten (gemalen reststromen).
- Concreet wil **essenscia** bijvoorbeeld samen met de beroepssectie Detic werken aan duurzame alternatieven voor chemische grondstoffen in de detergents-industrie.
- Via de speerpuntcluster **Flanders' Food** gaat Fevia, de federatie van de Belgische voedingsindustrie, innovatieve projecten opstarten om in te zetten op de circulaire economie en het ontwikkelen van hoogwaardige toepassingen voor reststromen uit de voedingsindustrie.
- **Het Vlaams Symbioseplatform** (VITO, OVAM) is een matchmaking platform om industriële nevenstromen een hoogwaardigere toepassing te geven. De reststroom van de ene wordt grondstof voor de andere. De matchmaking gebeurt via workshops, bedrijfsbezoeken en een interactieve databank.
- **VLAKWA** zet de Flanders EU Waterhub op, waar water-gerelateerde innovatieve ontwerpen, strategieën en diensten ontwikkeld, getest en opgeschaald worden om het marktpotentieel in binnen- en buitenland te bewijzen. Binnen deze hub wil VLAKWA verschillende unieke waterdemonstratoren oprichten. Een waterdemonstrator (of proeftuin, experimenteerruimte, hub) is een inrichting waar watertechnologie kan worden uitgetest in een reële setting (industrie/stad).

Lerend Netwerk Circulaire Economie van Agoria

In het najaar van 2016 lanceerden Agoria en Sirris Circular Economy Connect, een lerend netwerk over circulaire economie voor én van technologie-bedrijven. De focus ligt op remanufacturing – oude producten herfabriceren tot ‘same as new’ – en ‘servitizatie’ – het verkopen van een dienst of resultaat in plaats van een product.

De circulaire jobs van de toekomst

GO4CIRCLE neemt samen met de vakbonden initiatieven om circulaire jobs sterker op de kaart te zetten. Bedoeling is om de kansen voor jobcreatie te verduidelijken en bestaande vormingsdoelstellingen aan te passen met competenties die nodig zijn in een circulaire economie.

ONZE AANPAK

C BELEIDSONDERZOEK

Om het beleidsrelevant onderzoek in het kader van de circulaire economie in Vlaanderen te stroomlijnen, werd het Steunpunt Circulaire Economie in het leven geroepen.

Steunpunt Circulaire Economie verenigt onderzoekers van de KU Leuven, de UGent, het Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving (HIVA), de Universiteit Antwerpen en VITO. Zij zullen voortbouwen op de onderzoeksresultaten van het vorige steunpunt SuMMa, dat actief was van 2012 tot 2016. De OVAM en het Departement Economie Wetenschap en Innovatie (EWI) financieren samen het steunpunt.

Het steunpunt voert wetenschappelijk onderzoek uit naar hoe de overheid de circulaire economie kan monitoren, stimuleren en contextualiseren. De bedoeling is om de wetenschappelijke inzichten te vertalen in ondersteuning en aanbeveling voor het beleid, en om kennis beschikbaar te stellen voor beleidsmakers, belanghebbenden en het bredere publiek. Daarnaast bouwt het steunpunt een wetenschappelijk kennisnetwerk uit dat zich op nationaal en internationaal niveau positioneert als een kenniscentrum voor circulaire economie.

Het steunpunt combineert langlopend onderzoek met opdrachten op korte termijn. Zo gaan de onderzoekers aan de slag met concrete cases die dwars doorheen de verschillende onderzoeksdomeinen snijden. Bijvoorbeeld het gebruik van biogebaseerde materialen: hoe kan het beleid deze producten beïnvloeden, van grondstof en productontwikkeling tot gebruik en levenseinde.

Thematisch richt het onderzoek van het steunpunt zich op drie punten:

1. MONITOR VOOR EEN CIRCULAIRE ECONOMIE

Hoe meten we of de Vlaamse economie op weg is naar een circulaire economie? Daarvoor hebben we een indicatorenset of monitor nodig. De monitor helpt om beleidsprioriteiten op Vlaams niveau te bepalen of bestaand beleid te evalueren. Als uitgangspunt voor dit product wordt vertrokken van indicatoren die op Europees of internationaal niveau worden ontwikkeld.

Concreet worden productketens als benadering gebruikt. Hierin is een product te interpreteren als een categorie, zoals bv. televisies, smartphones, beton, elektrische wagens etc. Twee vragen zijn dan belangrijk:

- Hoe kunnen we een set van productketens samenstellen zodanig dat de verschillende aspecten van circulaire economie gedekt zijn?
- Hoe definiëren we de productcycli en de grenzen ervan?

2. STIMULEREN VAN EEN CIRCULAIRE ECONOMIE

Wat zijn de economische effecten verbonden aan het introduceren van een circulaire economie? Hoe kunnen die effecten beïnvloed worden door beleidsmaatregelen?

De overgang naar een circulaire economie brengt veranderingen mee in ons economisch systeem en ons economisch beleid. Vanuit een macro-economisch perspectief wordt bekeken wat de optimale instrumentenmix (wetgeving, economische instrumenten, fiscaliteit, subsidies...) is om een circulaire economie te realiseren, eventueel toegepast op een aantal materiaalketens of sectoren. Ook worden een aantal nieuwe financierings- of verdienmodellen op microniveau geanalyseerd die een belangrijke bijdrage kunnen leveren tot de circulaire economie.

Concrete voorbeelden:

- onderzoek naar de verschillende circulaire productie- en consumptiemodellen;
- blootleggen van kansen en belemmeringen om met circulaire economie aan de slag te gaan, zowel aan de zijde van de consumenten als van de producenten;
- manieren om financiering te verkrijgen voor en inkomsten te genereren uit circulaire activiteiten.

Thematisch richt
het onderzoek van
het steunpunt zich
op drie punten:

3. CIRCULAIRE ECONOMIE ALS TRANSITIE

In het denken over een circulaire economie dat de laatste jaren op gang komt, zien we verschillende modellen en visies opduiken over hoe zo'n economie en samenleving eruit kunnen zien en welke technologieën en sociale praktijken er prominent in worden.

Concrete voorbeelden van onderzoek in dit thema:

- analyseren van kansen of pijnpunten voor kortgeschoolde werknemers in een circulaire economie;
- analyseren hoe de circulaire economie zal leiden tot veranderingen in de relaties tussen consumenten, producenten, prosumenten, afvalinzamelaars/verwerkers, lokale besturen.

A stylized illustration of a city built on a hill. The hill is a large, dark blue triangle. On top of the hill, there are several tall, dark blue skyscrapers. In front of the skyscrapers, there are smaller, light blue houses and a Ferris wheel. There are also some trees and a car. A small airplane is flying in the sky above the city. The background is a solid dark blue color.

05

WAT VOORAF GING

WAT VOORAF GING

2006 AFVAL IS GRONDSTOF

In 2006 werd op initiatief van de OVAM een kleine groep geëngageerde personen samengebracht rond de nood om ons materialenbeheer te verduurzamen. Deze groep vormde van 2006 tot 2012 in de schoot van de OVAM een denktank en informeel netwerk: Plan C, het Vlaams Transitienetwerk voor Duurzaam Materialenbeheer. Deze groep heeft in grote mate bijgedragen aan een eerste mentaliteitsverandering bij een veel bredere groep van betrokkenen: de nadruk lag niet langer op het zoeken naar manieren om afval te beperken, maar wel op het slimmer omgaan met materialen, inclusief het anders produceren en consumeren.

Verimpex maakt solide vloermatten uit afgedankte vliegtuigbanden.

Deze eerste denkomslag leidde mee tot een aantal belangrijke beleidsinitiatieven.

Zo plaatste Vlaanderen in 2010, tijdens het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie, duurzaam materialenbeheer op de Europese politieke agenda. 'Resource efficiency' werd vervolgens één van de vlaggenschipinitiatieven binnen de EU 2020-strategie. Medio 2011 benoemde de Vlaamse Regering 'duurzaam materialenbeheer' als één van de 13 grote maatschappelijke uitdagingen voor Vlaanderen. De OVAM werd hierbij aangeduid als architect om het transitieproject verder uit te tekenen. Een nieuw materialendecreet, ter vervanging van het afvalstoffendecreet, legde de basis voor een systemische aanpak.

Rond diezelfde periode viel de beslissing dat het informele netwerk Plan C nood had aan meer beslissingssnelheid en flexibiliteit. Om de vooropgestelde missie, visie en doelen van Plan C te realiseren, ging de organisatie op 28 maart 2012 zelfstandig verder onder de rechtsvorm van een vzw.

Nadat op de eerste Ronde Tafel Duurzaam Materialenbeheer van 6 juni 2011 33 organisaties uit de overheid, de industrie, kennisinstellingen, universiteiten en het maatschappelijke middenveld het engagement aangingen om tot gemeenschappelijke actie te komen, werd dit op de daaropvolgende Ronde Tafel Duurzaam Materialenbeheer op 6 juni 2012 geconcretiseerd in een gezamenlijk publiek-privaat actieplan: Agenda2020.

Plan C, het onderzoeksteunpunt voor duurzaam materialenbeheer (SuMMA) en Agenda2020 werden vervolgens als drie complementaire pijlers samengebracht onder de koepel van het Vlaams Materialenprogramma.

01

Agenda2020 zette in op concrete, ambitieuze multistakeholderprojecten;

02

SuMMA deed beleidsrelevant onderzoek rond duurzaam materialenbeheer;

03

Plan C was de pijler die als lerend netwerk zorgde voor visieontwikkeling en het opzetten van innovatieve experimenten.

WAT VOORAF GING

2013 EEN NIEUW DISCOURS, DE CIRCULAIRE ECONOMIE, VEROVERT DE WERELD

De brede weerklank van het discours van de circulaire economie blijkt de start van een tweede belangrijke denkomslag. In 2013 lanceerde de Ellen MacArthur Foundation het baanbrekend rapport 'Towards the circular economy, an economic and business rationale for an accelerated transition'. Ze slaagt er met dit rapport in om internationaal het concept van de circulaire economie op de kaart te zetten.

Umicore Precious Metals Refining is wereldleider in het recycleren van complexe afvalstromen (zoals e-waste) die edel- en andere non-ferrometalen bevatten.

Foto: Umicore

Ook in Vlaanderen wordt het begrip vrij snel opgepikt en gekoppeld aan het werk binnen het Vlaams Materialenprogramma. Zo is een van de eerste concrete vermeldingen van het concept terug te vinden in het e-boek 'Product <=> Dienst, nieuwe businessmodellen in de circulaire economie' dat vanuit Plan C samen met haar community gelanceerd werd in februari 2014.

Alhoewel het begrip circulaire economie focust op het sluiten van kringlopen en daarom in essentie niet verschilt van het op dat moment reeds gehanteerde begrip kringlooeconomie, blijkt het discours van de circulaire economie beter, sneller en meer wijdverbreid aan te slaan. Niet in het minst omdat, alleen al in de terminologie, het begrip circulaire economie weerspiegelt dat het zowel gaat over duurzaamheid als de creatie en captatie van waarde. Innovatieve duurzame bedrijfsmodellen staan centraal in dat discours.

De overgang naar een meer circulair werkende economie vereist een volledige systemische verandering. Met innovatie die zich niet beperkt tot technologie, maar die ook betrekking heeft op de organisatie van bedrijven en de maatschappij, op financieringsmethoden en op een geïntegreerd beleid. Die verandering steunt vanuit alle domeinen eenzelfde doel: technische en biologische materiaalkringlopen creëren om de behoeften te vervullen van een steeds groter wordende groep consumenten over de hele wereld.

De vele realisaties en concrete projecten die in de periode 2012-2015 opgezet en uitgevoerd werden onder de koepel van het Vlaams Materialenprogramma^{9 10 11} moeten dan ook gezien worden als een eerste stap in de omslag naar een circulaire economie in Vlaanderen. Vanuit deze optiek kan Vlaanderen tot hier toe ook al een erg mooi palmares voorleggen. De OVAM mocht begin 2016 nog de Circulars Award¹², in de categorie "governments, cities and regions" in ontvangst nemen voor het werk dat ze samen met alle stakeholders leverde met het Vlaams Materialenprogramma.

Het is dan ook geen verrassing als het Europees Instituut voor Innovatie en Technologie (EIT) eind 2014 het consortium kiest waar de Vlaamse partners Umicore, UGent, KU Leuven en VITO een vooraanstaande rol spelen, om EIT RawMaterials op te zetten. Deze zogenaamde KIC (Knowledge and Innovation Community) is met meer dan 100 partners uit industrie- en kennisinstellingen het sterkste partnerschap ooit dat de uitdaging van grondstoffen en de omslag naar de circulaire economie wil aanpakken.

⁹ www.vlaamsmaterialenprogramma.be

¹⁰ www.plan-c.eu

¹¹ <https://steunpuntsumma.be>

¹² <https://thecirculars.org/finalists>

WAT VOORAF GING

2016 EEN VERDERE VERBREIDING VAN DE SCOPE VAN DE CIRCULAIRE ECONOMIE IN VLAANDEREN

Bij de invulling van het begrip circulaire economie in Vlaanderen lag in de periode 2012 tot 2015 in eerste instantie de focus op het sluiten van materiaalkringlopen. Daarbij wordt de circulaire economie gedefinieerd als een strategie die de waarde van een product zo lang mogelijk behoudt en die afval minimaliseert. Na het einde van de levensduur van een product blijven de materialen waaruit het product is opgebouwd in de economie, en krijgen ze, eventueel na een behandeling, een nieuwe functie.

De Vlaamse Regering heeft er met haar lange termijnstrategie Visie 2050 expliciet voor gekozen om de scope en invulling van de circulaire economie verder uit te breiden en de deelthema's in de circulaire economie duidelijk te benoemen: materialen, water, energie, ruimte en voeding. Ook het streven naar een competitieve bio-economie die biomassa duurzaam produceert en biomassa(rest)stromen (her)gebruikt voor voeding, veevoeder, materialen, producten en energie komt expliciet aan bod.

Ook in het Europese pakket Circulaire Economie kan diezelfde trend naar verdere verbreding worden vastgesteld. Daar waar het Actieplan nog steeds uitgaat van het sluiten van materialenkringlopen als ruggengraat van de circulaire economie worden tegelijkertijd ook het hergebruik van water en de bijdrage van de bio-economie aan een circulaire economie beklemtoond.

Deze verdere verbreding van de invulling van de circulaire economie luidt een derde denkomslag in, waarbij:

- 01** het transversaal karakter nog meer in de verf wordt gezet;
- 02** het cross-sectoraal samenwerken met veel verschillende stakeholders nog belangrijker wordt;
- 03** de toepassing zich uitbreidt naar een belangrijk aantal nieuwe, tot op heden niet of minder betrokken, spelers.

¹³ In de circulaire economie gaan we efficiënter om met grondstoffen, materialen, energie, water, ruimte en voedsel door kringlopen slim te sluiten. Natuurlijke hulpbronnen worden zo veel mogelijk hergebruikt. (Visie 2050, p 75)(<http://bit.ly/2sf15dv>).

SAMEN NAAR EEN CIRCULAIRE ECONOMIE

Startverklaring Vlaanderen Circulair

SAMEN MAKEN WE
MORGEN MOOIER

OVAM

Vlaanderen Circulair \ OVAM
Stationsstraat 110, 2800 Mechelen
info@vlaanderen-circulair.be
[@CirculFlanders](https://www.circulflanders.be)

www.vlaanderen-circulair.be